

Ontzield, geknakt, gebroken

Het Kasteel Valkenburg staat er niet in, evenmin als het Huis ter Kleef, het Slot op den Hoef of andere ridderlijke ruïnes. Zoals de titel belooft, beperkt *Ruïnes in Nederland – Ruins in the Netherlands XIX – XXI* zich tot voorbeelden van recentere datum, en dat zijn er meer dan je wellicht zou denken.

In het tweetalige gidsje zijn er honderdvijftig afgebeeld (in helaas nogal petieterig zwart-wit), geordend per provincie en variërend van verlaten fabrieken tot nutteloze navigatiebakens. Ze zijn opgespoord en gefotografeerd door Lara Almarcegui, een van oorsprong Spaanse kunstenaar met een voorliefde voor braakliggende terreinen en vergeten plekken.

Bij haar speurwerk gaat Almarcegui ruimhartig te werk. Niet alleen romantisch ogende bouwvallen komen in aanmerking, de kunstenaar is al tevreden 'wanneer er gaten vallen in de muren of het dak'. Daarmee wijken haar objecten af van de klassieke ruïne met klimop en vleermuizen: 'De meeste bevinden zich in een fase die daaraan voorafgaat, zoals een verlaten, leegstaand gebouw waar het proces van verval nog maar net begonnen is'.

Het is niet te veel gezegd. Wie in de veronderstelling verkeert dat het complete industriële erfgoed inmiddels is gerenoveerd en een nieuwe bestemming heeft gekregen, kijkt zijn ogen uit. Overal in Nederland staan lege steen-, kruit-, gas-, blik-, zuivel-, suiker-, timmer-, papier-, textiel-, cement-, veevoer-, strokarton- en aardappelmeelfabrieken te wachten op wat komen gaat – een ondernemer met een reddingsplan, of het vonnis van de sloopkogel.

Met hun laatste krachten proberen ze iets van hun aanzien op te houden: een schoorsteen die nog flink de lucht in priemt, imposant pijp- en kraanwerk, een toegangspoort waar je u tegen zegt. Maar een meter verderop gaapt het verval: dak weg, muur ingestort, de directeurskamer in een vuilstort veranderd.

Aangrijpende beelden dus, al is de samensteller gezien de inleiding niet per se uit op ontroering: 'In een land als Nederland, waar alle beschikbare grond efficiënt gebruikt lijkt te worden, is het bestaan van

deze oningevulde ruimtes iets om dankbaar voor te zijn.'

Zo gezien staan we er niet slecht voor, want afgezien van de industriële sector biedt ook de landbouw nog genoeg ruimte om nader in te vullen: verkrotte schuren, hooibergen en complete boerderijen, waaronder enkele grote, zoals een uit 1912 stammend exemplaar in Nieuweschans, Groningen. Bij resten van het pand, dat door een honderdponder lijkt getroffen, staat: 'In het huis is nog iets van de inrichting aanwezig.'

Die suggestie van geknakt, maar nog niet geheel geweken leven tekent meer foto's in de gids. Van de Italiaanse stijl opgetrokken Villa Jufferschans in het Zeeuws-Vlaamse IJzendijke zijn de vloeren ingestort, maar her en der staat nog meubilair. Vergelijkbaar vervallen grandeur is te vinden in De Villa, een ontzield landhuis in Sas van Gent, en La Pommerai in Sluis, een voormalig klooster uit 1900. 'Het enorme park rondom het gebouw is zeer verwilderd', aldus de haast verlekkerd klinkende toelichting.

Intrigerender nog is een voorbeeld van wat je maagdelijk verval zou kunnen noemen: het nooit gebruikte station Lelystad Zuid. Eind jaren tachtig werd het aangelegd met het oog op de verwachte snelle groei van Lelystad. De groei bleef uit en sindsdien liggen de onbetreden perons op de eerste reiziger te wachten.

En het kan nog erger: het naamloze Kasteel in aanbouw bij Almere, ontworpen naar het middeleeuwse Château Jemeppe in de Belgische Ardennen. In 2005 werd de bouw wegens uit de hand lopende kosten stilgelegd. Weer en wind hielden huis in het half voltooid complex.

'De stalen constructie en het houten dak van de torens zijn in zeer slechte staat', sombert de gids.

En voilà: een bonafide kasteelruïne, vroeg 21ste-eeuws.

Erik van den Berg

★★★★☆

Ruïnes in Nederland XIX – XXI

Lara Almarcegui

Episode Publishers; 208 pagina's;

€ 19,50

ISBN 978 90 5973 092 2